https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Toirova Xurshida Akbar qizi

Guliston davlat pedagogika instituti 1-kurs magistranti

OILAVIY MUNOSABATLARDA UMUMIY VA SHAXSIY MULKNING HUQUQIY HOLATI

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada nikoh davrida er-xotinlarning umumiy va shaxsiy mulkiga doir huquqiy munosabatlar O‘zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligi hamda xorijiy davlatlar tajribasi asosida tahlil etilgan. Mulk huquqining turlari, ularning huquqiy holati, ajrim holatida taqsimlanish tartibi hamda zamonaviy o‘zgarishlar kontekstida huquqiy asoslar yoritilgan.

Kalit so‘zlar

nikoh, umumiy mulk, shaxsiy mulk, oila kodeksi, mulk huquqi, huquqiy holat, taqsimot.

АННОТАЦИЯ

В данной статье проанализированы правовые отношения супругов, связанные с общей и личной собственностью в период брака, на основе действующего законодательства Республики Узбекистан и опыта зарубежных стран. Освещены виды права собственности, их правовой статус, порядок раздела имущества при расторжении брака, а также правовые основы в контексте современных изменений.

Ключевые слова

брак, общая собственность, личная собственность, семейный кодекс, право собственности, правовой статус, раздел.

ABSTRACT

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

This article analyzes the legal relations between spouses regarding common and personal property during marriage, based on the current legislation of the Republic of Uzbekistan and the experience of foreign countries. The types of property rights, their legal status, the procedure for property division upon divorce, and the legal framework in the context of modern changes are discussed.

Keywords

marriage, common property, personal property, family code, property right, legal status, division.

KIRISH

Nikoh institutining ijtimoiy-huquqiy ahamiyati inson hayotidagi eng muhim qadriyatlardan biridir. Nikoh davrida er-xotin o‘rtasida vujudga keladigan mulkiy munosabatlar o‘z tabiatiga ko‘ra oila barqarorligining huquqiy asosini tashkil etadi. O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksida (1998 yil 30 aprelda qabul qilingan) nikoh davrida hosil bo‘lgan mulkning huquqiy holati aniq tartibga solingan bo‘lib, u er-xotinlarning tenglik tamoyiliga asoslanadi[1].Mazkur mavzu bugungi kunda dolzarbligini yo‘qotmayapti. Chunki nikohdagi mulkiy munosabatlar fuqarolik huquqining muhim tarmoqlaridan biri hisoblanadi. U jamiyatda adolatli taqsimot va oilaviy barqarorlikni ta’minlaydi.

Oilaviy munosabatlarda hosil bo‘lgan barcha mol-mulklar, agar ular alohida tartibda shaxsiy deb e’tirof etilmagan bo‘lsa, er-xotinning umumiy qo‘shma mulki hisoblanadi. Bu qoidaning huquqiy asosi O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 25-moddasida mustahkamlab qo‘yilgan[2]. Umumiy mulk quyidagilarni o‘z ichiga oladi: ish haqi, nafaqa, tadbirkorlik daromadi va boshqa turlar. Agar er-xotinlardan biri uy xo‘jaligini yuritish, farzand tarbiyasi bilan shug‘ullansa, bu ham umumiy mulkka teng huquq beradi. Bu tamoyil gender tengligini ta’minlashda muhim o‘rin tutadi[3]. Xorijiy tajribada, masalan, Germaniya Federal Respublikasida 'Zugewinngemeinschaft' (umumiy daromad

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

birligi) tamoyili amal qiladi. Unga ko‘ra, nikoh davrida er-xotinlar tomonidan orttirilgan barcha daromadlar umumiy hisoblanadi, lekin nikohdan oldingi mulk shaxsiy bo‘lib qoladi[4]. O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 26-moddasiga binoan, quyidagilar er-xotinning shaxsiy mulki hisoblanadi: nikohgacha olingan mol-mulk, sovg‘a yoki meros yo‘li bilan olingan mol-mulk, shaxsiy foydalanishdagi buyumlar (masalan, kiyim-kechak, shaxsiy aksessuarlar va h.k.)[2]. Shaxsiy mulkka egalik qilish va undan foydalanish huquqi faqat mulk egasiga tegishli bo‘lib, ikkinchi tomon bunga aralasha olmaydi. Ammo amaliyotda shunday holatlar uchraydiki, shaxsiy mulk umumiy byudjet hisobidan ta’mirlanadi yoki yaxshilanishlar kiritiladi. Bunday vaziyatlarda u umumiy mulk sifatida tan olinishi mumkin. Buni Oliy sud Plenumi 2019 yil 27 maydagi qarorida ham alohida ta’kidlagan[5]. Nikohdan ajralish chog‘ida umumiy mulk odatda teng ulushlarda taqsimlanadi. Ammo sud quyidagi holatlarni inobatga olib, teng taqsimotdan og‘ishishi mumkin: voyaga yetmagan farzandlarning manfaatlari, har bir tomonning oilaga qo‘shgan hissasi, nogironlik yoki boshqa ijtimoiy sabablarga ko‘ra tengsizlik holatlari[6]. Shuningdek, nikoh shartnomasi orqali umumiy va shaxsiy mulkning huquqiy rejimi oldindan belgilanib qo‘yilishi ham mumkin. Bu shartnoma er-xotinning huquqiy barqarorligini oshiradi hamda mulkiy nizolarning oldini oladi[7]. AQSh, Fransiya, Rossiya va Turkiya tajribasida nikohdagi mulkni tartibga solishning ikki asosiy modeli mavjud: 1) umumiy mulk rejimi – nikoh davrida orttirilgan barcha boyliklar umumiy hisoblanadi; 2) ajratilgan mulk rejimi – har bir tomon faqat o‘z nomidagi mulk uchun javobgar bo‘ladi. Masalan, Fransiyada 'Code Civil'ga muvofiq, er-xotinlar nikohdan oldin yoki keyin mulk rejimi to‘g‘risida shartnoma tuzish orqali istalgan tartibni tanlashlari mumkin[8].

XULOSA

Nikoh davrida umumiy va shaxsiy mulkning huquqiy holatini to‘g‘ri belgilash oilaviy barqarorlik va adolatli taqsimotni ta’minlaydi. O‘zbekiston qonunchiligi mazkur yo‘nalishda xalqaro me’yorlarga moslashgan bo‘lsa-da, sud amaliyotida ularni yanada aniqlashtirish, ayniqsa, nikoh shartnomalarini keng joriy etish

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

muhimdir. Bundan tashqari, oila institutida iqtisodiy mustaqillik, huquqiy madaniyat va mulkiy mas'uliyatni oshirish kelgusida o'zaro hurmat asosida mustahkam oilalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. 1998 yil 30 aprel. (oxirgi o'zgartirishlar bilan).
2. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi, 1996 yil 29 avgust.
3. Karimova N. "Oilaviy huquq asoslari", Toshkent: TDYU nashriyoti, 2021.
4. German Civil Code (Bürgerliches Gesetzbuch – BGB), §§1363–1368.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2019 yil 27 maydagi qarori.
6. Rasulova M. "Nikohdagi mulk va uning huquqiy maqomi", Huquq va burch jurnali, 2023, №4.
7. Qosimov B. "Nikoh shartnomasi – oilaviy nizolarning oldini olish vositasi sifatida", Adolat, 2022, №6.
8. French Civil Code, Article 1387–1399.